

DUAL TÁLIM

Maulenova Sahibjamal

Muhammed al-Xorezmiy atındağı TITU Nókis filialı
Telekommunikaciya texnologiyaları hám Kásiplik tálim fakulteti
IKT tarawındağı kásiplik tálim bağdarı 2-kurs studentı

Jalgasova Shaxsanem

Muhammed al-Xorezmiy atındağı TITU Nókis filialı
Telekommunikaciya texnologiyaları hám Kásiplik tálim fakulteti
IKT tarawındağı kásiplik tálim bağdarı 2-kurs studentı

ANNOTACIYA

Ózbekstan Respublikası joqarı tálim sistemasın 2030 -jılğa shekem rawajlandırıw konsepsiyasın tastıyıqlaw tuwrısında Ózbekstan Respblikasi Prezidentiniń 08. 10. 2019-jıl PF5847-sanlı pármanında : “Ózbekstan Respublikasında joqarı tálimdi sistemalı reformalawdıń ústin turatuğın bağdarların belgilew, zamanagóy bilim hám joqarı ruwxıy -etikalıq pazıyletlerge iye, gárezsiz pikir júritetuđın joqarı maman kadrlar tayarlaw procesin sapa tárepinen jańa basqıshqa kóteriw, joqarı tálimdi modernizaciyalaw, aldınđı tálim texnologiyalarına tiykarlanğan halda social tarawdıń hám ekonomika tarmaqların rawajlandırıw" dıń ústin turatuğın wazıypaları belgilengen. Bul maqalada, dual tálimdi ámeliyatda qóllaw haqqında oy-pikirler júritiledi.

Gilt sózler: *dual tálim, ámeliyat, qóllaw, sistema, modernizaciya, dualizm.*

ANNOTATSIYA

V Ukaze Prezidenta Respubliki Uzbekistan at 08. 10. 2019 g. PF-5847 ob utverjdenii Kontseptsii razvitiya sistemi visshego obrazovaniya Respubliki Uzbekistan do 2030 goda: modernizirovat' visshee obrazovanie, modernizirovat' visshee obrazovanie, sotsial'nuyu sferu i ekonomika na osnove peredovix obrazovatel'nix texnologiy V dannoy stat'e rassmatrivaetsya primeneniye dual'nogo obrazovaniya na praktike.

Klyuchevie slova: *dual'noe obrazovanie, praktika, primeneniye, sistema, modernizaciya, dualizm.*

ABSTRACT

In the Decree of the President of the Republic of Uzbekistan dated 08. 10. 2019 PF-5847 az waqit the approval of the Concept for the development of the higher education system of the Republic of Uzbekistan until 2030 : modernize higher education, modernize higher education, the social sphere and the economy based az waqit advanced educational technologies. This article discusses the use of dual education in practice.

Key words: *dual education, practice, application, system, modernization, dualism.*

Bul wazıypalardı ámelge asırıwdıń tiykarǵı shárti retinde ilim-pándi ekonomikanıń tiykarǵı drayverine aylandırıw hám bazar talapları tiykarında básekege shıdamlı qániygeler tayarlaw sol kúnniń aktual wazıypalarınan esaplanadi. Mámleketimiz basshısınıń tálım sistemasın mámleket, menshikli, sheriklik tiykarında rawajlandırıw ideyası tiykarında áne sol maqset jatıptı. Tálımdegi sheriklik principi mámleketimiz joqarı tálım sistemasında birinshilerden bolıp Tashkent toqımashılıq hám jeńil sanaat institutı tárepinen ámeliyatda qollandı. Buǵan baylanıslı jaqın sherik retinde " Qániygelerdi maqsetli tayarlaw, oqıw -ilimiy hám marketiń tarawları boyınsha óz-ara sheriklik" tuwrısındaǵı shártnamalar qalıplestirilip, sol tiykarında teoriya iyelengani bilimlerdi ámeliyatqa engiziwde xızmet etedi. Nátiyjede táreplerdiń sheriklik tiykarındaǵı sherikligine bekkem jay jaratıladı.

Dualizm haqqında toqtalatuǵın bolsaq, dualizm (lot. dualis — eki jaqlama) — bir-biri menen birlestirib bolmaytuǵın jaǵdaylar, principler, pikirlew tárizi, dúnyaǵa kózqaras, umtılıw hám gnoseologik principler qasında bar ekenligin "targ‘ib" etiwshi táliymat. Dualizm plyuralizm kórinislerinen biri. Dualizm terminin nemis filosofi X.Volf (1679— 1754) kirgizgen. Dualizm tómendegi jup túsiniklerdi ańlatadı : ideyalar dúnyası hám waqıyalıw dúnya. Dualizm filosofiyalıq, diniy, antropologiyalıq, etikalıq sırtqı kórinislerde kórinetuǵın bolıwı múmkin. Áyyemgi dáwirde diniy-etikalıq dualizm Avestoda ushraydı. Dualizm filosofiyada eki gárezsiz zat — ruxlanıw hám materiya ámeldegi dep biliwinde kórinedi. Bul ásirese R. Dekart hám I. Kant qarawlarında kózge ayqın taslanıp turadı.

Ózbekstan Respublikası " Tálım tuwrısında" gi Nızamına muwapıq, sonıń menen birge jaslardıń kásipler hám qanıgeliklerdi iyelewge bolǵan qızıǵıwshılıqların qollap-quwatlaw ushın keń múmkinshilikler jaratıw maqsetinde 2021/2022 oqıw jılınan professional tálım sistemasında dual tálım shólkemlestiriledi. Tálım tuwrısındaǵı Nızamnıń 17-statyasında dual tálım tuwrısında pikir júrgizilip, " Dual tálım tálım alıwshılar tárepinen zárúr bilim, ilmiy tájriybe hám kónlikpelerdi alıwǵa qaratilǵan bolıp, olardıń teoriyalıq bólegi tálım shólkemi negizinde, ámeliy bólegi bolsa tálım

alishiniń jumıs jayında ámelge asırıladı. Dual tálimdi shólkemlestiriw tártibi Ózbekstan Respublikası ministrler Mákemesi tárepinen belgilenedi" dep ayıp ótken. Ózbekstan Respublikası ministrler Mákemesiniń 2021-jıl 29-martdağı " Professional tálim sistemasında dual tálimdi shólkemlestiriw ilajları haqqında" gi 163-san Sheshiminiń qabil etiliwi Respublikamızda dual tálimdi shólkemlestiriw boyınsha ámeliy jumıslar baslanǵanlıǵınan dárek beredi.

Dual tálim - bul qánigelerdi oqıwshılardıń tálim infratuzilmasini hám oqıw processinde jumıs beretuǵınǵa tartqan halda, óz-ara tálim sheńberindegi qánigeler tayarlaw ushın tiykar bolıp tabıladı. Kásiplik munasábetler tájiriyesi retinde óz-ara tálimdi túsiniw, islew boyınsha islep shıǵarıw kónlikpelerin ótkeriw, tema boyınsha óz-ara munasábetlerdiń ulıwma principi menen tıǵız baylanıslı esaplanadı. Dual tálim processinde oqıwshı alǵan teoriyalıq bilimlerin bir waqtınıń ózinde kárxana yamasa shólkemde ámelde qollap, qánigelik boyınsha kónlikpe hám ilmiy tájriyelerin bekkemleydi. Bunda studentlerde haqıyqıy, málim bir islep shıǵarıw procesin túsiniwge qaratılǵan teoriyalıq bilim hám túsiniqlerdi tarqalıw qábiletin rawajlantıradı. Ǫlim processinde ámeliy iskerlikti anıqlawdıń Principi bilimlerdiń tiykarǵı maqsetine tiykarlanadı. Dual tálim procesi bilim alıw kúshi bolǵan ámeliy iskerlik menen bilimleriniń qalıslıǵın aqlaydı, haqıyqatın tekseriw quralı esaplanadı. Bul teoriya menen ámeliyat ortasındaǵı dialektik munasábetlerde óz hákisin tabadı.

Tálim shólkemi hám kárxananiń bul sherikligi menen joqarı sapalı hám muǵdarlıq tárep degi joqarı tálim sistemasına social buyırtpa anıqlawtırıladı. Múmkınshiliktiń stilistik principi tiykarında kásip-óner tálimi sistemasın úyrengen ilimpazlardıń pikirine kóre, óz-ara tálimdiń tiykarǵı formaları Social seriklik institutı esaplanadı. Hár bir seriktiń mápleri hám minnetlemelerin anıq parıqlaw menen jumıs beretuǵınǵa beriledi. Óz-ara oqıw shıǵıwları, tekǵana qánigeler tayarlaw nátiyjelerine, bálki oqıw procesi jáne onı shólkemlestiriw mazmunına da qızıǵatuǵın arnawlı bir kárxanalar oqıw procesine tartılǵanlıǵın támiyinleydi. Bul dual tálimdiń áhmiyeti menen belgilenedi, bul bolsa qánigeni tayarlawda boslıqtı hám bilimlendiriw tarawların toltırıwǵa múmkınshilik beredi. Teoriyalıq hám stilistik, psixologiyalıq hám filosofiyalıq tiykardı esapqa alǵan halda, óz-ara oqıtıw sharayatında qánigelerdiń kásiplik tayınlıǵı kórip shıǵıladı.

Ol jaǵdayda tórt tiykarǵı komponentke itibardı qaratıw maqsetke muwapıq bolıp tabıladı:

1. Motivatsion (tabısqa erisiw; oqıwdı úyreniwdiń motivatsiyası ; kásipti qandırıw dárejesi, ilimiy jumısqa ratsionalizatorlik usınısları arqalı qızıqtırıw
2. Shólkemlestirilgen hám basqarıw komponenti (etakchilik potencialınıń kórinetuǵın bolıwı ; kommunikativ pazıyletler; shólkemlestirilgen ayırıqshalıqlar

3. Kognitiv (professional iskerlikte bilimlardi ózlestiriwi; bilim alıwda gárezsizlik beriw).

4. Ilimiy komponent (ilimiy maqsetlerde qatnasıw dárejesi; kárxana máselelerin sheshiw boyınsha ámeliy innovciyalıq joybarları baǵdarı).

Dual tálim málim bir kárxana mútajliklerine muwapıq málim bir dárejedeǵı qánigelardi tayarlawda oqıw hám islep shıǵarıw tarawlarınıń kelisim óz-ara tásin óz ishine alǵan kásiplik tayarlıqtı shólkemlestiriwdiń innovciyalıq forması túsiniledi. Bunda oqıw shólkemi hám islep shıǵarıw kárxanaları maqsetleriniń ulıwmalıǵı social strukturalıq ayırıqshalıqlarǵa iye bolǵan arnawlı bir ilmiy tájriybelerdin kepillikli qánigelardin tayarlaw procesi integraciyası esaplanadı. Bul integraciya tiykarları óz-ara tayarlıq sharayatında ámelge asırılıp atırǵan maqsetler, qádiriyatlar mazmunı, ilajlar jámiyetshiligin sáwlelendiredi.

PAYDALANILǵAN ÁDEBIYATLAR

1. Jonmatova O. Yusuf Hos Hojib. "Tálim - tarbiya haqıda". T.: " Oqıtıwshı", 1980.
2. Niyozev G, Axmedova. M Pedagogika tariyxınan seminar. " Noshir", Tashkent, 2011.
3. Mutalipova M. J. Xalıq pedagogikası.- T.: " Pán hám texnologiya", 2015.
4. Mullaboyeva N. Kásiplik pedagogika. Namangan, 2019.